

Zelei Miklós

Egy igazlító és a gazfickók

Tragikus farce szünet nélkül

*„Nem igaz, hogy a rács a rabság,
hanem az ígás szolga-szégyen,
hogy csövön kopogsz és ülsz a priccsen,
mert táviród, se könyved nincsen,
az atomszázad közepében.*

*Nem is a rácsban van a rabság,
hanem az ember szégyenében,
hogy poklokra szállott az Éden.
Ki tudja, hányszor kaszabolta
kis zsuppjainkat tatár-horda,
vityillónk omlott szellőtől gyakran,
de áll időn át moccanatlan
börtönök béna rendje.*

*Nem is a rácsban van a rabság,
hanem a gondolatban,
belül a szürke agyban
felismerés, ó már te ködlesz,
hogy amíg vályogot vetsz,
azt hiszed, házad épül,
ámde végül
az is bitorló börtönöd lesz.*

*Nem is a rácsban van a rabság,
a kintiekre gondolásban.
akik ölelnek és aratnak –
nem a rácsban, hanem a gondban,
hogy a rabok, jaj, kint maradtak.*

*Nem is a rácsban van a rabság,
hanem hogy ember lehull,
s így kell, hogy éljen,
szűkölve féljen,
munkátlanul.
Tunyuló észre, s ölbe tett kézre
ítéltetett,*

*ő, aki földből,
Isten javából,
izmos erőből,
munka porából,
úgy vétetett.*

*Nem is a rácsban van a rabság,
nem is a hajtépésben,
céltalan sok lépésben,
falhoz forduló imában,
nem is a múltban és a mában,
okoskodásban, a kerekben,
nem is az idegingerekben,
hanem az indulatban
felugró vad tudatban,
hogy jaj, az a boldog, aki tudatlan!*

*Nem is a rácsban, nem a falakba
vágjukkal vésett nőalakba,
hanem szép eszünk tengelyében,
ekörül forgunk este, délben
s ez a bolyongás el sose ül.
Rabság helyett, nem a szabadság,
hanem a szebbnek tűnő rabság
csalogat minket már egyedül,
s a hitetlenség tengelyére,
mint könnyű légy a lágy fogóra
ráragadunk, s nincs olyan óra,
hogy ne donognánk – jövőtlenül!”*

Páskándi Géza: Nem igaz!

Történik a 20. század 60-as éveinek elején egy magyar börtönben.¹

A főszereplő Nagy úr alakjának mintája valós történelmi személy: Nagy Szeder István (1907. március 8. Kiskunhalas–1994. július 26. Kiskunhalas) a Független Kisgazda-, Földmunkás- és Polgári Párt politikusa, országgyűlési képviselő, kiskunhalasi pártelnök, országos nagyválasztmányi tag, építész- és földmérő mérnök, helytörténeti kutató. Életének és politikai munkásságának történetét *A halasi norma*. Nagy Szeder István regényes élete című szociográfikus monográfiámban dolgoztam föl, amely a GM&Társai Könyvkiadónál jelent meg 2003-ban. A könyv egy-egy részletét szövegszerűen is fölhasználtam.

¹ A szövegkönyv megírását támogatta az Alapítvány a Kelet- és Közép-európai Kutatásért és Képzésért.

Forgatókönyvírója voltam a *Mese a demokráciáról* című, Nagy Szederre emlékező dokumentumfilmnek, amelyet a FórumFilm Alapítvány készített 2002-ben, rendezte El Eini Sonia.

Az *Egy igazlító és a gazfickók* című tragikus farce szöveggönyve Nagy Szeder István életének valós eseményeire írt fikció. Megfelel a valóságnak, hogy Nagy Szeder javaslatára 1956. november 1-jén referendum jellegű szavazást tartottak szülővárosában. Nem személyekre, hanem a négy koalíciós pártra: a Független Kisgazda-, Földmunkás- és Polgári Pártra, a Magyar Dolgozók Pártjára, a Szociáldemokrata Pártra és a Nemzeti Parasztpártra szavaztak. Mintegy 16 000 választásra jogosult szavazott. Több mint 12 000 választó az FKGP-re adta voksát. Az SZDP körülbelül 15, az NPP 6, az MDP 4 százalékot kapott. Ez a 4 százalék volt Nagy Szeder bűne, '56 utáni elítélésének és bebörtönzésének oka. Demokratikus, békés úton mutatta ki, hogy a kommunista párt senkinek nem kell.

Nagy Szeder István több, mint negyven magyar börtönben raboskodott. Vele, a fogolymérnökkel ellenőriztették a börtönök tatarozási terveit, költségvetéseit. Sok visszásságra, visszaélésre bukkant, amelyeket *kérlelhetetlenül föltárt*, megakadályozva a lopást, sikkasztást.

Főlelevenítem a darabban az '56 utáni rabvilág egyik kifejezését, a sárga csikót. Így nevezték azokat a rabokat, akiket jogerős bírói ítélet után új eljárásban ismét elítéltek, mint például a Baross téri felkelők parancsnokát, Nickelsburg Lászlót, akit először 1957-ben életfogytiglanra ítélték, majd 1961-ben a Legfelsőbb Bíróság népbírói tanácsa halálra ítélte, és kivégezték. Fornszek Sándor 1848-as huszár-őrnagy történetét Nemeskürty István „*Kik érted haltak, szent Világszabadság!*” című könyvéből idézem.

Rabok és örök:

Nagy úr, építész mérnök, a 30 577-es számú polfogoly
Czéfó Lackó, cigány fiatalember, a lakatok, záruk, falak angyala
Músznyek, rendőrőrnagy
Csíder börtönparancsnok, majd volt parancsnok
Smasszerek

Smasszerek kórusa (nem jelenik meg a színen, csak halljuk őket)
Sötét van. Nehéz ajtók csapódnak, csizmadobogás, disznóvisítás. Csíder börtönparancsnok hatalmas kulcscsomóját csörgetve rohangászik.

Csíder parancsnok: – Az akasztófa! Lemosva? Tiszta a kivégző helyiség? A konyha?

Smasszerek kórusa: Jelentem, igen. Tiszta a bitó. A kivégző, mint a patika. A konyha kisuvickolva. Csupa csill. Csupa vill. Ragyog. Ragyog. Ragyog.

Smirglizés, csiszolás hangjai.

Csíder parancsnok: – Ellenőr jön. Ellenőr. Fényesítsék a rácsokat! Rajta! Gyerünk, gyerünk! Ragyogjanak, mint a Salamon töke!

Smasszerek kórusa: Súroltatunk. Sikáltatunk. Dörzsöltetünk. Dolgoztatunk. Smirgliztetünk. Vakartatunk. Dörgöltetünk. Dögöltetünk.

Csíder parancsnok: – Gyorsabban! Gyorsabban!

Smasszerek kórusa: Már fölseperve a börtönudvar. Föl. Föl. Ti rabjai... (Beszűrődnek az Internacionálé kezdő hangjai.)

Csíder parancsnok: – Súlyba a pofát!

Smasszerek kórusa: Értettem. Polírozás. Vikszelés. Vakszolás.

Csíder parancsnok: – Mért jön ellenőr? Sokat akasztok? Keveset akasztok? Mit fog mondani? Mit fog? Mit fog? Megint forradalom? Megint ellenforradalom? Mi lesz? Semmi se legyen. Az a jó. Ellenőr. Ellenőr. Mit kell majd mondani? Az ENSZ ellenőríz? A rabok ellátása példás. Édes, drága rabocskáim, még egy kis mézet a teába? A menü? B menü? *Inkább à la carte?* A pörköltet nokedlivel vagy főtt krumplival? Mind a kettőre jelentkezik igény? Akkor úgy lesz. A szovjetek jönnek? Ezek itt mind lógni fognak! Lógni! Lógni! Kit zárjak be? Kit engedjek ki? Jaj, Istenem, hova álljak? Én csak jól akarok keresni. Ellenőr. Ellenőr. A kivégzettek névsora! Ha a szovjetek jönnek beszorzom tízzel. Ha az ENSZ, eldugjuk az akasztófát. Mért ellenőriznek? Miért? Miért? Leváltakak? Kitüntettek? Ellenőr. Ellenőr.

Fölerősödik a disznóvisítás.

Csíder parancsnok: – Minden nap disznót vágunk a raboknak. Kettőt is! Hogy legalább ebédre visszajöjjenek. Addig sétálgatnak a városban. Nézegetik a múzeumokat. Ezekkel a disznókkal zabáltatjuk föl a sok mocskos ellenforradalmárt kockára vágva. Csihuhu, csihuhu, füstölt sonka Moszkvába.

Dörömbölés a börtön kapuján. Néma csönd lesz. Csak a dörömbölés hallatszik.

Csíder parancsnok: – Az ellenőr.

Smasszerek kórusa: A kivégző helyiségben fölmosattuk a követ. Lemosattuk az akasztófát.

Csíder parancsnok: – Lehet, hogy nincs is nálunk akasztófa. Kuss legyen!

Musznyek őrnagy hangja: Hogy mer ilyen hangon fogadni minket?

Még erőteljesebb dörömbölés.

Csíder parancsnok: – A disznókat etetjük. Velük beszélgetek. Mint a naposcsibékkal. Pi, pi, pi, rőfikéim, pi, pi, pi. (Lábujjhegyen a kapuhoz settenkedik, kiles a kulcslyukon.) Csak egy rabot hoztak. Nem az ellenőr. (Kinyitja a kaput.)

Nagy úr rabruhában, kezében ócska táskával bejön. Mögötte Musznyek őrnagy némán tiszteleg.

Musznyek őrnagy rámutat Nagy úrra: – Az ellenőr.

Csíder parancsnok: – Egy rab az ellenőr?

Nagy úr: – Jó napot.

Csíder parancsnok: – Magának nem jó. Ellenőrzés előtt még egy kicsit fölakasztjuk.

Smasszerek kórusa: Hháppp! Új a kötél. Itt a hóhér. Van látszata a munkájának. Lógnak, jajgatnak. Jajgatnak, lógnak. Hháppp! Hháppp! Hháppp! Inkább lógnak, mint jajgassanak.

Csíder parancsnok: – A sok elfoglalt ember, körmenetben jönnek befelé. Jaj, meghalni sincs idejük. Itt aztán gyorsan kiderül, hogy van. A börtönben csak a rabok akadályozzák a kiváló munkát, jobb, ha fognak. Mutassa a nyakát! És ugyan mit ellenőriz?

Musznyek őrnagy: – A tatarozási költségeket.

Csíder parancsnok: – Röhögjem körbe! Egy kötélre való ellenforradalmár.

Nagy úr: – Örüljön neki, hogy itt vagyok.

Csíder parancsnok: – Örülök is.

Nagy úr: – Munkát adok magának. Megél belőlem, tisztelettel. Nem is akárhogy.

Musznyek őrnagy: – Éppen erről van szó. A számlákat fogjuk áttekinteni. A két hete befejezett tatarozás, tetőjavítás, udvarkövezés, festés, mázolás számláit.

Nagy úr: – Nagy István, a népköztársaság megdöntésére irányuló szervezkedés vádjával elítélt, 30 577-es számú polfogoly, hatóságilag engedélyezett építésügyi szakértő, építészmérnök tisztelettel.

Csíder parancsnok: – A közügyektől maga el van tiltva.

Nagy úr: – Tisztelettel jelentem, nem vagyok.

Csíder parancsnok: – Átkozott liberalizmus. Hogy egy rab ellenőrizze a börtönt. Akasztottak köztársasága. Ebből nem esznek. Hogy nézegesse a tervrajzokat. Megszöktesse a sok mocskos ellenforradalmárt.

Musznyek őrnagy: – Teljes körű meghatalmazásom van. (Csíder orra alá tol egy papírt.) A miniszter aláírása, pecsétje.

Csíder el akarja venni a dokumentumot.

Musznyek őrnagy elrántja a papírját: – Maga nem tudja azt, hogy kinek az okmányait szabad elvennie?

Czéfó Lackó mögöttük csöndben kihajol a falból.

Csíder parancsnok: – Na és? Engem meg a miniszterelnök nevezett ki ide, hogy sírba tegyem ezeket. Kiténtetés jár nekem. Nem ellenőrzés. Hatalom, jutalom.

Czéfó Lackó nagy kokit nyom Csíder fejére.

Csíder parancsnok: – Hú, a fejemre esett...

Musznyek őrnagy: – Az meg? Most volt kitararozva.

Csíder parancsnok: – Nem is történt semmi.

Kap még egyet.

Musznyek őrnagy: – Rend lesz itt.

Csíder parancsnok: – Az biztos. Itt a stukker, itt a rend! Azokban lehet megbízni, akiknek pisztolytáska van az oldalukon. Fegyverrel osztjuk az áldást, őrnagy elvtárs.

Smasszerek kórusa: Hol gyűlölet, ott félelem. Hol félelem, ott kuss. Hol kuss, ott rend. Hol az ész? Itt az ész. Te meg mész. A pi, pi, pi, rőf, rőf, rőf. Fegyvercsőből jön az ész. Durrr! Pi, pi, pi, rőf, rőf, rőf.

Csíder parancsnok: – Hallották. És itt nagy a rend, mert én vagyok a főnök. Az úristen a helyettesem. Ha nem tartja be, 30 577-es polfogoly, amit parancsolok, akkor azokat fogja irigyelni, akik már a rabtemetőben rohadnak. Egyetértésben növekszik ott létszám. Béke téesz. Érti, ellenőr? Úgy megkeserítem az életét, hogy beledöglik. Mert egy okos ember mindenhol elég. Itt én vagyok az okos és mindenki más hülye. Úgyhogy itt én ellenőrzök. És ha támadnak, akkor én visszatámadok.

Nagy úr: – Értem, parancsnok úr, tisztelettel.

Csíder parancsnok: – Ajánlom is. Majd ebből is kivágom magam. Nem estem a fejem lágyára. (Kimegy.) Megúszom ezt is.

Musznyek őrnagy: – Meg van ez rekedve, Nagy úr, ne törődjön vele. Más idők jönnek, nem az már az irányvonal, ahogyan ő beszél. Egészen más. Ez objek-

tív, tudja? Persze hogy tudja. Ő ütni akar, én a meggyőzés eszközeivel élek. Kedvezményeket akarok nyújtani. Hát én is magyar vagyok. Tudom, mi a szabadság! Csak rám kell hallgatni, csak ne legyen ellentmondás. Maga szereti a munkáját. Én szeretem, ahogy dolgozik. Fogjunk össze. És megtisztul az ország.

Nagy úr: – Ha az olyanokat, mint én, mind fölakasztják.

Musznyek őrnagy: – Ugyan már. Úgy beszél, mint a parancsnok? A céljainkhoz szükségünk van a szakértelmére. Vegyük az én példámat? Vegyük. Én, aki például nem tanulhatott. De tudom, hogy kell a szaktudás, a becsület. A raboknak szükségük van a tisztaságra.

Nagy úr: – Tiszta börtön, rendes ország.

Musznyek őrnagy: – Egyetértés kell hozzá.

Nagy úr: – Miben?

Musznyek őrnagy: – Maga keresni akar egy kis pénzt, hogy spájzolhasson. Igaz? Igaz. Én meg azt akarom, hogy ezt tisztességes munkával keresse meg. Ne lehessen megvesztegetni. És ha ez sikerül nekünk, akkor én jó leszek magához, hogy jól érezze magát.

Nagy úr: – A pálinkaszagú börtönparancsnokok karmai között.

Musznyek őrnagy: – Nekem dolgozik. És én igazi értelmiségi munkahelyet varázsolok magának.

Világosabb lesz. Vastag rácsok az ablakon. Oldalt priccok, fölötte aprócska, rozoga polc. A háttérben a falon sarlókalapáccsal, vörös csillagokkal kifestett nagy tábla, rajta lángoló, vörös betűkkel:

A politikai foglyot ne csak őrizd, gyűlöld is!

Musznyek őrnagy: – Délutánonként majd a priccra is ledőlhet egy kicsit.

Nagy úr: – Ünnepe lesz itt a munka.

Musznyek őrnagy: – Nagy úr, hát maga ügyis előrenéz. Nem a tábla felé, amikor dolgozik. Mert a fény is úgy esik. Igaz? Igaz.

Nagy úr: – A fény?

Musznyek őrnagy: – A fény.

Nagy úr: – A fény.

Musznyek őrnagy: – Muszáj annak a táblának itt lenni. De nem számít, hogy itt van! Higgye el.

Nagy úr: – A fény miatt kell majd egy lámpa az asztalra, őrnagy úr. De még asztal sincs.

Musznyek őrnagy kiordít a folyosóra: – Hol van itt egy asztal?

Smasszer hangja: – Sehol, jelentem.

Musznyek őrnagy: – Keressenek!

Smasszer hangja: – Asztal! Asztal!

Smasszer2 hangja: – Keressük, jelentem!

Smasszer hangja: – Asztal! Asztal!

Smasszer2 hangja: – Keressük.

Smasszer hangja: – Asztaaal! Asztaaal!

Smasszer2 hangja: – A kivégzőben van egy.

Smasszer hangja: – Ott van! Ott ni! Asztal, jelentem! Asztal! Asztal!

Smasszer hangja: – Azon a kivégzési jegyzőkönyveket írjuk!

Musznyek őrnagy: – Futólépés!

Smasszer2 hangja: – Hozzuk már!

A két smasszer a gyatra és kicsi asztallal törekszik befelé.

Smasszer: – Itt van.

Czéfó Lackó hirtelen elgáncsolja az egyik cipekedő smasszert, aki az asztallal együtt ráesik a másikra.

Smasszer: – De ügyetlen vagy.

Musznyek őrnagy: – Marhák!

Smasszer2: – Ó rántott magára, jelentem.

Smasszer: – Én?

Smasszer2: – Te.

Czéfó Lackó belerúg az egyik föltápáskodó smasszerbe.

Smasszer2: – Jaj, a lába, hogy megütött.

Kap mégegyet.

Smasszer2: – A másik lába is.

Fölállnak nagy nehezen.

Smasszer: – Hol legyen?

Musznyek őrnagy: – Hol legyen?

Smasszer2: – Hol legyen?

Nagy úr: – Ahol tér.

Musznyek őrnagy: – De hol?

Smasszer: – De hol?

Smasszer2: – De hol?

Nagy úr: – Itt.

Musznyek őrnagy: – Itt.

Nagy úr: – Vagy itt.

Smasszer2: – Vagy itt?

Smasszer: – Vagy itt!

Musznyek őrnagy: – Emitt.

Nagy úr: – Vagy mégis itt.

A smasszerek a priccs végénél a fal mellé teszik az asztalt.

Csíder parancsnok becsörtet. Hóhétkötelet hoz. Mesterséges tápláláshoz szolgáló tölcsér, gumicső van nála.

Csíder parancsnok: – Mi ez?

Nagy úr: – Asztal.

Csíder parancsnok: – Asztal?

Smasszer: – Jelentem asztal!

Csíder parancsnok: – Asztal.

Smasszer2: – Ez asztal itt.

Smasszer: – Asztal.

Smasszer2: – Asztal, asztal.

Musznyek őrnagy: – Az én parancsomra.

Csíder parancsnok: – Mert ha nem parancsolja, nem asztal. Tudok én kivégezni asztal nélkül is. Minek ez ide? Annyi papírmunka minek? Följelentések ellenem?

A kivételezett rab. A saját cellájában akasztom föl. 30 577-es, a rácson akar lógni? A kilincsen? Fejjel a budiban? Vagy döfjem a torkába a tölcser? Maga két hete éhségstrájkol! Magán segíteni kell. Az én jószágomba beledöglöttek már mások is.

Musznyek őrnagy: – A kivégzés szünetel.

Csíder parancsnok: – Veszélyezteteti a törvényes eljárások szabad folyását.

Musznyek őrnagy: – Veszélyeztettem a lopást.

Csíder parancsnok: – Most lopatta el az asztalunkat.

Musznyek őrnagy: – Lefoglaltam. Népgazdasági érdek. Majd visszavisszük, amikor kell.

Csíder parancsnok: – Az ítéletek végrehajtása meg a szocializmus építésének az érdeke. Maga miatt kell őket halogatni. Majd tudom én, hogy kihez fordulok. (Elrohan.)

Musznyek őrnagy: – Látja, mit csinálna magával, ha nem állnék itt. De így nem teheti.

Nagy úr: – Dehogynem.

Musznyek őrnagy: – Lámpa is lesz. Minden lesz. Lesz. Lesz. Lesz. Csak menjen az ellenőrzés.

Nagy úr: – Beszélő a feleségemmel. Még az se lett. Már mióta.

Musznyek őrnagy: – Elintézem, Nagy úr, elintézem. Meglesz az is, csak menjen az ipar. Ez a parancsnok, ez a Csíder, ez úgy lop, a nép vagyónát, a köztulajdont, hogy szétlopná a börtönt. Csak elkaphassuk!

Nagy úr: – Hogy vinné a falait.

Musznyek őrnagy: – De nem hagyom. Megfogom én. Meg én.

Nagy úr: – Polc is van. Asztal is van.

Musznyek őrnagy: – Beszélő is lesz, nyugalom.

Nagy úr: – Teljes dokumentáció. Minden terv, kimutatás, számla. És bejárás. Hogy a valósággal a számlákat egybenézzem.

Musznyek őrnagy: – Meglesznek. A lámpa is. (Kimegy.)

Nagy úr: – Remélem, tényleg hozza. A börtönben rá vagy szorulva az óröd-re. Alig várod, hogy jöjjön. Ha nem jönne, itt hálnál éhen, szomjan, bezárva a bűzben. Ők az apád, az anyád. Enni, inni adnak, megfürdetnek, ruhát kapsz. A gondoskodó állam. (A táskájából az asztalra teszi a rajzeszközöket, vonalzókat, ceruzát, rádírt, papírt és a priccs fölötti polcra teszi a táskát.)

Disznóvisítás hallatszik. Czéfó Lackó kilép a falból.

Czéfó Lackó nézegeti az írószereket: – Ember, itt ilyesmik senkinek nincsenek.

Nagy úr: – Hát maga?

Czéfó Lackó: – Czéfó Lackó, csácsó rom, belevaló cigány gyerek vagyok. Itt úgy mondják, a faljáró.

Nagy úr: – Nagy István vagyok, belevaló börtönjáró, itt úgy mondják, a demok-rata.

Czéfó Lackó: – Az meg mi? Valami betörő?

Nagy úr: – Valami nagy álmodozó, aki azért él...

Czéfó Lackó: – Jós!

Nagy úr: – Úgy is lehet mondani.

Czéfó Lackó: – Jól adja. Gádzsó létire. Na, mi lesz velem? (Mutatja a bal tenyerét.)

Nagy úr: – Még itt a bilincs nyoma.

Czéfó Lackó: – Leszedtem azt is. Csak amíg látta az ór, addig volt rajtam. Itt a sebhely. Itt van a vasfű a tenyerembe forrasztva. Leszedek én láncot, lakatot, átmék a falon, kimék a rácson.

Nagy úr: – A szabadság angyala. Mért nem pucol?

Czéfó Lackó: – Behozták a családot helyettem. Meg a szeretőmet. Varázsfű nem lehet akárminek a tenyerében. Kijárok hozzájuk, amikor akarok. Hozok cigit magának.

Nagy úr: – Nem kérek. A cigarettázók többet szenvednek. Aki nem dohányzik, jobban tűr a rabéletben. Ne függj semmitől.

Czéfó Lackó: – Ember! Tud cserélni.

Nagy úr: – Mért csukták le?

Czéfó Lackó: – Borjásztam.

Nagy úr: – Hányat?

Czéfó Lackó: – Amennyi vacsorára köllött. Csak egyet. Meg még egyet. Amit eladtam. De a rendőrök az összes tehenet elhajtották a parasztoktól. Elvitték a búzájukat, lisztet, krumplit. Raboltak örökké. Egyet se csuktak le közülük. Mi soha nem csinálunk ilyet. Annyit hozunk el, amennyire szükségünk van. Mégis mink vagyunk idebent, a rendőrök meg odakint.

Nagy úr: – Mikor megy ki?

Czéfó Lackó: – Akármikor.

Nagy úr: – Mikor szabadul?

Czéfó Lackó: – Egy év múlva. Ha föl nem akasztanak. De leszedem én a hurkot is.

Nagy úr: – Azt én is megnézném.

Czéfó Lackó: – A fölakasztásomat?

Nagy úr: – A hurokleszedést.

Czéfó Lackó: – Oszt rá a hóhér nyakára. Lógjon ő. Hát micsináltam én? A hóhér meg gyilkol örökké. Maga látott már kivégzést?

Nagy úr: – Nem, hál' Istennek.

Czéfó Lackó: – Akiket fölakasztottak, azok se csináltak semmit. Akkor meg engem is. Figyelek is mindig. Álomban is. És magát? Fölakasztják?

Nagy úr: – Úgy tudom, nem.

Czéfó Lackó: – Mit mondtak?

Nagy úr: – Papagájuk van. Ami a vádpontok közül az egyik rabnak tizenötöt húzott ki, a másiknak kettőt, a harmadiknak ötöt, kinek hogy. Nem volt érdekes, hogy az igaz, vagy nem igaz. Annak alapján ők törvényesen járnak el, és nem úgy van most már, mint a Rákosi alatt. Mégis ugyanaz.

Czéfó Lackó: – Dik má, ezt mind behozta?

Nagy úr: – Nem csempészholmi. A munkámhoz kell.

Czéfó Lackó: – Ezeknek dolgozik?

Nagy úr: – Ez a legnagyobb probléma.

Czéfó Lackó: – Az milyen foglalkozás? A probléma. Az előbb demokrata. Aztán jós. Most probléma. Nem hiszek én magának.

Nagy úr: – Pedig hihet. Építész mérnök vagyok. Házakat építék.

Czéfó Lackó: – Vályogvető. Téglát égetni tud-e?

Nagy úr: – Az én munkám akkor kezdődik, amikor kész a vályog meg a téglá. Én rajzolom le a házépítőknak, a kőműveseknek, hogy építsék föl a házat.

Czéfó Lackó: – És hol lesz itt a ház? Mer nem fér sehova. Már az udvaron is van egy. Abba akasztanak.

Nagy úr: – Ahol most vagyok, ez a negyvenkettedik börtön.

Czéfó Lackó: – Akkor én is demokrata leszek. Előbb-utóbb. Ember, maga is cigány? Fehér cigány.

Nagy úr: – Építész vagyok. Ha megvizsgálok egy falat, tudom, hogy miből épült, mennyibe került, kicsalták-e belőle az anyagot.

Czéfó Lackó: – Gógyis.

Nagy úr: – A negyvenegyedikben, onnan hozott ide a Musznyek őrnagy, a vécét szereltük be a cellákba. Kübli ki, vízöblítés be. Ha nem dolgozok ezeknek, a sok rab marad a küblin, a búzben, víz nélkül. Nem is tudnám elmondani, milyen állapot volt az, ahogy trotyogtak. Megszűnt a dézsarendszer, a kübli, vízhez is jutottunk meg vécéhez is. Mert a vécétartályból mindig lehet ivóvizet lopni. Nem voltunk rászorulva arra, amit az örök adtak naponta egyszer. A mosdáshoz napi egy kanna vizet, aztán kuss. De főntről, a vécétartályból ezután lopkodhattunk annyi vizet, amennyi tetszett. Én is az egyik főkanalas voltam. Fölálltam, egyik leste, hogy jön-e az ör, s bögrével telemeregettem a lavórt. Megmosakodhattunk reggel-este. Nagy szó. Közben a padlókat is kicseréltük hézagmentesre. Megszűnt a poloskák hemzsegése. Tetű, poloska ki! Vécé be! Ez mind a rabok érdekében volt. Azzal, hogy ezeknek dolgoztam.

Czéfó Lackó: – A rabok érdeke, hogy kieresszék őket.

Nagy úr: – A rablógyilkost is.

Czéfó Lackó: – Meg itt má benn a budi.

Nagy úr: – Itt a tatarozást ellenőrzöm.

Czéfó Lackó: – Az hogy megy?

Nagy úr: – Minden le van írva. Kijavítják a tetőt? Ennyi cserép kell hozzá, az annyi forint. Na, fölmegeyek a tetőre, megnézem mennyi új cserép van. Aztán megnézem a papírokat. Kétszer, háromszor annyit szoktak beírni, mint amennyi köllött. A pénzt meg zsebre vágják a börtönparancsnokok. Mint ez a Csíder.

Czéfó Lackó: – Vigye el a hulla! Egyszer még kinyírom.

Nagy úr: – Kinyírják ők egymást, meg saját magukat.

Czéfó Lackó: – Amikor el vagyok keseredve, olyankor ne kerüljön elélem senki.

Nagy úr: – Nem köll beavatkozni. Az sokkal érdekesebb, ezt még, hogy voltam Kalocsán is, a női börtönben, elmondom.

Czéfó Lackó: – A buláknál?

Nagy úr: – Úgy. Vasárnapi napon, még mellé. Ordítóztak a nők veszettül. Hozzájuk is menjünk be! Ott azok már nem vigyáznak a szájukra. Kalocsán a tetőnek gerincére is fölmásztam. A cellákból meg ordítóztak, hogy oda másszak be. Csudálkoztam, hogy egyáltalán még van tető. Nézem, az egyik helyen van gerenda, a másik helyen hiányzik. Kisütöttük az őrnagyommal, a Musznyekkel, hogy kilopták a gerendák nagy részét. A géhás elárulta, hogy az elődje kifűr-

szeltette a rabokkal a háztetőt és eladta. Régi, erős gerendákat. Emiatt csapták el. Háború után, ötvenhat után köllött az építőanyag.

Czéfó Lackó: – Lecsukták?

Nagy úr: – Fenéket. Áthelyezték, hogy lophasson tovább. Megy az a pénz fölfelé is. Írtam, rajzoltam, árelemzést csináltam, a nők meg visítotak közben. Az egyik internálótáborba, ahol korábban raboskodtam, fiatal lányokat hoztak. Meztelenül kiültek az ablakokba, mutogatták magukat a férfibarakkoknak. A férfi rabok kínlódtak, fogadásokat kötöttek rájuk.

Czéfó Lackó: – Na lettem volna ott. Majd betalálok nekik.

Nagy úr: – Azok? Széttépték volna. Nem bírtak velük az őreik se.

Czéfó Lackó: – Zenészeket is csukni melléjük. Rókatánc.

Nagy úr: – Volt ott zenebona. Püfölték a csajkákat a rácshoz, kanállal verték a csajkát.

Czéfó Lackó a polcról leveszi a csajkát meg a kanalat, muzsikálni kezd: – Így csinálták?

Nagy úr: – Nem ilyen szépen. Üvöltöttek, zörögtek, fiatal, megveszett kurvák. Amiket ezek tudtak mondani. Egymásnak is meg az öröknek is. Hát nem köll irigyelni a női börtönőröket! Megérdemlik a fizetésüket. Borzasztó a sorsuk. Azon is tudna muzsikálni? Ott fönn?

Czéfó Lackó: – Azon? Ott fönn? Tudnék. De rácsokon én nem muzsikálok.

Nagy úr: – Azért van ilyen sok tárgy a világon, hogy akárhol vannak, mindig tudjanak muzsikálni.

Czéfó Lackó: – Taratara, diridira, muzsikálni tudunk is. De a rácsnak nincs melódiája. Mégis baró, hogy ilyen sok börtönben járt. Én is szeretnék.

Nagy úr: – Ha kijárni tud, bejárni is sikerül.

Czéfó Lackó: – Csak tanítsa meg, hogy mi hol van.

Nagy úr: – Mind egyforma. Rács meg lakat. De a tolvajlás változatos. Egy másik börtönben úgy akartak lopni, hogy egy nagy tervet készítettek arról, hogy a régi tetőgerendák elkorhadtak, újakra kell cserélni. De mi volt a lényeg?

Czéfó Lackó: – Mi?

Nagy úr: – Hogy a régiek mind tökéletes, erős tölgyfagerendák voltak. Megtudtuk aztán, hogy már a vevő is megvolt rájuk. A helyükre meg olcsó, új akácfagerendákat akartak beépíteni. Mászok gerendáról gerendára, megkopogtatom őket, makkegészségesek. Fölmászik Musznyek is, előkapja a szögedi nagybicskát, lerántja a gerenda élét, nézi, kérdezi a géhást, mért kéne ezt kicserélni. A géhás csak hallgatott. Két nap maradtunk, fölmértünk mindent. Nem kell cserélni! Nem kell cserélni! Nem kell cserélni! Ezt kiáltoztuk egész nap. A börtönük háromszázhatvanezer forintos felújítási költségvetéséből harmincnyézezer forint maradt. Jó nagyot nevettem rajtuk. Rettegtek is a géhások tőlem!

Czéfó Lackó: – Ember, én jóba leszek magával. Maga őrzi az öröket!

Nagy úr: – De látta volna Nosztrát!

Czéfó Lackó: – Oda is elmennék. Szép börtön?

Nagy úr: – De mennyire. Még Nagy Lajos király urunk idejében épült. A rabok úgy tartották, hogy Márianosztra az ő feleségéről van elnevezve.

Czéfó Lackó: – A király. Az nagyon régen volt.

Nagy úr: – Ötszáz éve.

Czéfó Lackó: – Én csak huszonnégy vagyok. Apám szerint huszonkettő.

Nagy úr: – Az meg ötszáz. Huszonöt darab Czéfó Lackó egymás fején.

Czéfó Lackó: – Mert csak egy van. Én. Apám is, öregapám is Jóska volt.

Nagy úr: – Olyan erdőket meg még az ő öregapjuk se látott, ahol azok a gerendák nőttek. A királyi vadászatok. Fölverik a hajtók a vadat, szól a kürt, szarvas, vaddisznó, róka, farkas. Micsoda szép állatok. Még bölény is.

Czéfó Lackó: – Az miféle?

Nagy úr: – Fekete, mint az ördög. Nagy a szarva, mint a bivalynak. Csak vad. Az erdőkben élt.

Czéfó Lackó: – Itt is?

Nagy úr: – Itt is. Olyan terebélyes fák között, amik száztíz centi széles gerendákat adtak! Hosszúakat. Menni lehetett rajtuk, mintha járda lett volna végig a padlásokon. Hallottam a királyi kürtszót, ahogy sétáltam rajtuk. Elképzelttem, hogy ezek a gerendák még látták a magyar királyt. A tiszteket. Láttak bölényt. Farkast, medvét. A kopók ugatása. Kurjongatnak a hajtók. Lovasíjászok röpkölnék. Követik a vadat a véres csapán.

A cella ajtaja nagy robajjal kicsapódik, Csíder parancsnok berobban. Czéfó Lackónak épp csak sikerül besimulnia a falba.

Csíder parancsnok: – Tíz nap sötétzárka!

Nagy úr: – Csak föl kell tenni az ablakra egy fél ív légópapírt és itt leülöm.

Csíder parancsnok: – Jelentés! Létszám! Névsor!

Nagy úr: – Létszám egy, a 30 577-es számú polfogoly, Nagy István hatóságilag engedélyezett építésügyi szakértő, építészmérnök. Ellenőr. Hiányzó nincs. Tisztelettel.

Csíder parancsnok: – Maga itt nem ellenőr. Maga itt elítélt. Akit mindjárt föl akasztunk.

Nagy úr: – A sötétzárkában? Legyen a hóhérnál elemlámpa.

Csíder parancsnok: – Hogy áll az a táska. Megigazítani!

Nagy úr igazgatja a táskáját a priccs fölött a polcon.

Csíder parancsnok: – Nem úgy. Nem úgy. Nem úgy. Fogalma sincs, hogy! Mi a rend. Tudja, hogy mi a rend?

Nagy úr: – Minden ringben mások a börtönsporthoz szabályai.

Csíder parancsnok: – Börtönsporthoz. Olyan balegyenes, hogy...

Nagy úr leveszi a polcról a táskáját.

Csíder parancsnok: – Tessék parancsolni. A kijárat. Mindjárt megy a gőzös Amerikába. Eisenhower már várja magát. Oda igyekszik, ellenőr?

Nagy úr: – Az a legjobb, ha tartom. Akkor biztosan nem áll rosszul a polcon.

Csíder parancsnok: – Akkor tartsa a vonalzóit is! Mi ez a kupleráj az asztalon? (Csapkodni kezd a vonalzókkal, ceruzákkal.) Kupleráj! Kupleráj! Kupleráj! A vonalzóknak és a ceruzáknak az asztal szélével párhuzamosan kell feküdniük! Elmozdítani őket tilos.

Nagy úr: – Hogy dolgozok akkor velük?

Csíder parancsnok: – A sötétzárkában? Legyen magánál zseblámpa. Tíz nap. Egyik nap kenyéren, másik nap vízen. Tíz nap. Se kenyér, se víz. Ha onnan élve kijön. Őrség! Őrség!

Musznyek őrnagy beront.
Musznyek őrnagy: – A 30 577-es számú polfogoly tíz nap múlva már egy másik börtönben lesz.
Csíder parancsnok: – Előtte itt kitölti a fegyelmi büntetést. A polfogoly.
Jönnek a smaszerek, hogy vigyék Nagy urat.
Musznyek őrnagy: – Ne legyen ellentmondás. Mit képzelsz? Nem mondhat ellent egy tisztnek.
Csíder parancsnok: – Én is tiszt vagyok.
Musznyek őrnagy: – De én vagyok az erősebb.
Csíder parancsnok: – Én!
Musznyek őrnagy: – Hadbíró, aki hozzányúl. A 30 577-es számú polfogoly az én parancsnokságom alatt áll.
Csíder parancsnok: – De az én börtönömben követte el a fegyelmi vétséget. Vigyék!
Musznyek őrnagy: – Hadbíró.
Csíder parancsnok: – Vigyék!
Musznyek őrnagy: – Hadbíró.
Csíder parancsnok: – Az elítéltek le kell a fegyelmi büntetését tölteni.
Musznyek őrnagy: – Nem akadályozhatják az ellenőrzést. Hogy megtisztuljon a párt.
Csíder parancsnok: – Nem akadályozzuk. Utána vígan ellenőrizhet. Vigyék!
Musznyek őrnagy: – Hogy addig eltüntessék a dokumentumokat. A csalásokat. Hamis számlákat.
Csíder parancsnok: – Vigyék!
A smaszerek vinni akarják Nagy urat.
Musznyek őrnagy: – Aki hozzáér, itt csukatom le. Ahol ő volt. Ide a végzést a fegyelmi büntetés elrendeléséről.
Csíder parancsnok: – Minek az magának?
Musznyek őrnagy: – Viszem magammal. Az elítélt a következő börtönben fogja a fegyelmi büntetését letölteni.
Csíder parancsnok: – Magát is lecsukom. Ugyanide, az ellenőre mellé. Majd jöhet a jelentés. Parancsnok úrnak tisztelettel jelentem, zárkalétszám két fő. Nagy István volt ellenőr. Musznyek Lajos lefokozott tiszt. (Nagy ajtócsapkodással, dübörögve elrohan.)
Musznyek őrnagy: – Jövök a lámpával. (Kimegy.)
Nagy úr visszateszi a táskát a polcra, megpaskolja, mintha a kutyája volna.
Nagy úr: – Kis táskám, kis táskám, már sok börtönigazgatót fölidegesítettél, meg gazdaságis tisztet is.
Czéfó Lackó kijön a falból.
Czéfó Lackó: – Ember, maga itt megmurdel.
Nagy úr: – Ábrándozzunk addig egy kicsit. Az is milyen szép utazás volt, amikor Kőszegre mentünk, végig a magyar-osztrák határon. Az egész utat kísérték a gólyafészkek. Rögtön a kövesút mellett emelkedtek az őrtornyok, bennük az örök. Végre megérkeztünk a börtönbe, föl a tetőre, onnan pedig már Ausztriába láttunk. Láttuk az embereket, az utcákat. Kezdtünk mutogatni, de Musznyek

szólt, hogy nem szabad ám, mert a határőrök a börtönt is figyelik, és azt hiszik, hogy jeleket adunk.

Czéfó Lackó: – Ember, maga mindent ismer. Hát tudná, hogy merre szökjön. Uzsgyi, mielőtt legyilkolják! Segítek.

Nagy úr: – Ha megszöknék, elismerném, hogy bűnös vagyok.

Czéfó Lackó: – Az is! Maga mondta, hogy demokrata.

Nagy úr: – Két nagy bűnös. A borjász meg a demokrata.

Czéfó Lackó: – Ez a parancsnok ez mindenre képes. Benga állat. Rá én külön is.

Nagy úr: – Csíder. Béklyó, nyűg. Azt jelenti a neve.

Czéfó Lackó: – Elég nagy nyűg. Meglátja a fekete pofám, ordít azonnal, na te piszkos cigány, te se mész ki csak papírzsákban. Egyet meg, magyart, úgy elvert, hogy eltörte neki a kezét. De nem vitték kórházba. Röhögtek, megvárták, hogy rosszul összeforrjon. Hogy a rabkórházban újra el kelljen törni.

Nagy úr: – Orvosi közreműködéssel.

Czéfó Lackó: – Azok jönnek a kivégzésekre is.

Nagy úr: – Gyilkolás és fehér köpeny.

Czéfó Lackó: – Mielőtt magát is megvizsgálják... Uzsgyi!

Nagy úr: – Nem sokáig vagyok itt. Lemegy az ellenőrzés, aztán másik börtön.

Czéfó Lackó: – Itt egy perc is sok. Senki nem fogja tudni, hogy mi lett magával.

Csörömpöl a zárkaajtó.

Nagy úr: – A csodalámpa. Hozza az őrnagyom.

Czéfó Lackó fordul a falba. *Csíder parancsnok* ordítózva be, mögötte smasszerek egy priccset cipelnek.

Csíder parancsnok: – Musznyek lefokozott őrnagy nyoszolyája. Oda tegyék! Ezen a priccsen fog megrohadni. Összeesküvésért letartóztatom. Államellenes bűnszövetkezet a fasiszta ellenforradalmárokkal. Földbirtokosok, hortisták, csendőrök, nyilasok csicskása. Ide zárom, Musznyek! Az ellenőre mellé.

A smasszerek leteszik a priccset.

Csíder parancsnok: – Úri brigantik.

Musznyek őrnagy a kezében egy nagy tányérú asztali lámpával befut.

Csíder parancsnok: – Letartóztatom. Letartóztatom.

Musznyek őrnagy: – Nem vagyok a hatáskörében. Ha nem tud harapni, ne ugasson, hallja-e. Ez a cella az én ügyosztályom. (A lámpát az asztalra csapja.) Itt a parancs! Innen magának kifele. Kifele! Azt én mondom meg, hogy ki lesz itt letartóztatva. Ezt jól jegyezze meg.

Csíder parancsnok: – Engem a párt állított ide!

Musznyek őrnagy: – Engem meg ide.

Csíder parancsnok: – Engem ide.

Musznyek őrnagy: – Engem ide.

Csíder parancsnok: – Engem ide.

Musznyek őrnagy: – Engem ide.

Csíder parancsnok: – Én negyvenötös párttag vagyok.

Musznyek őrnagy: – Én is negyvenötös párttag vagyok. De maguk kártevők. Megtévesztik a pártot. Visszaélnek Biszku elvtárs jószágával.

Nagy úr: – Meg Haynauével is.

Musznyek őrnagy: – Telefonálok a belügyminiszternek. Hogy bűnszövetkezetben akadályozzák a népgazdaság építését. Kifelé! (Lökdősi őket.) Kifelé!

Csöder parancsnok és a smasszerek káromkodva kimennek.

Musznyek őrnagy: – Ezek megőrültek. Teljesen megőrültek. Igaz? Igaz. A cellában a szabályzat egy priccset ír elő. A másikat kivisszük. Zárkarend. Zárkarend. Fő a fegyelem.

Nagy úr: – A lámpa bent lehet?

Musznyek őrnagy: – Az népgazdasági érdek. (Kinyitja az ajtót.) Vigyük.

Czéfó Lackó kilép a falból, ő is megfogja a priccset, kiviszik, Lackó visszalibben a falba.

Musznyek őrnagy: – Ez is megvan, még sincs este. (Körülnéz.) Az előbb, aki segített, az a cigány, ki volt?

Nagy úr: – Csak egy házimunkás, nagyon segítőkész.

Musznyek őrnagy: – Na nézze, milyen jó lámpa. Szép, nagy tányéros, szórja a fényt.

Nagy úr: – Ideális. Ebben a sötétségben sok fény elfér.

Musznyek őrnagy: – Hát itt nincs konnektor!

Czéfó Lackó nevetése hallatszik a falból.

Nagy úr: – A házimunkás.

Musznyek őrnagy: – Bassza meg. Bassza meg. (Forgolódik a lámpával a kezében.) Tudom már. Van megoldás. Mindig van. Ha van akarat, van út. Indulok. (Bevágja maga mögött az ajtót.)

Fölerősödik a disznóvistás.

Czéfó Lackó kilép a falból.

Czéfó Lackó: – Hallja, etetik a disznókat.

Smasszerek kórusa: A kegyelem jó dolog, de előtte minden nap rabot ölünk a disznóknak. Rabot ölünk, robotolunk. Robotolunk, rabot ölünk. Hhháppp! Néha kettőt is. Vagy háromat. Négyet. Hhháppp! Felkockázzuk. Felszeljük. Megdaráljuk. Kiklopfoljuk. Hhháppp! Hhháppp! Becsinált leves. Kicsinált ország. Hhháppp!

Nagy úr fölkapaszkodik az ablakba: – Látni az ólakat. Jó építésűek, nagyok. Ezt is ellenőrizni. Majd mondom az őrnagyomnak. Milyen szabályok szerint van itt? Milyen anyagból épült? Ki fizette az anyagot? Ki adja el a disznókat? Hova kerül a pénz?

Czéfó Lackó: – Ebbe nem dumál bele, ember. Az őrnagy is a láboslál ül, onnan kajol disznótorost.

Boldog rőfögés, visítás.

Nagy úr: – Hány disznó van? Minden nap meg kéne számolni. Ha tudjuk követni a változást, sok mindent megtudunk.

Czéfó Lackó: – Kifigyelem. Minden nap eladnak egy-kettőt. Élve, levágva. Meg hoznak malacokat.

A smasszerek kórusa: Csapatmunka. Összekovácsol, egységbe forraszt. Hamm, hamm, hhháppp.

Czéfó Lackó: – A kivégzettek megmaradt ebédjét is a moslékba dűtik.

Smasszerek kórusa: Halálkolbász, halálkolbász, jaj de finom. Hhháppp. Hhháppp. Hhháppp. A két hóhérségéd a foglyot a bitónak háttal föllépteti a háromlépcsős, fából összetákolt zsámoly tetejére. Halásámli, hipp, halásámli, hopp, halásámli, hipp, hipp, hopp. A bokájára kötelet hurkolnak, hipp, a végét alul egy csigába fűzik, hopp. Így megy a kivégzés. Hipp, hopp. A hóhér fölmeget a lajtorján, a bitó tetejéről lógó hurkot a halálraítélt nyakára teszi és jelt ad: hhháppp! Töltik a halálkolbászt. Hhápmp, hháppp, hháppp. Ekkor az egyik hóhérségéd hipp, hopp, kirúgja a halálraítélt alól a zsámolyt és teljes erőből meghúzzák a bokájára hurkolt kötelet. A halálraítélt gerince széthúzódik, a hóhér kiugrasztja a nyakcsigolyát, amitől a gerincvelő hipp, hopp, szétszakad. A hóhér letakarja a kivégzett arcát, szétnyitja az ingét, hogy az orvos meghallgassa, dobog-e már a halálkolbászban a szív. Beletöltenek téged is. Beletöltenek téged is. Hhápmp.

Csörömpölés, vödörök zörgése.

Smasszerek kórusa: Hip, hip, hurrá! Hip, hip, hurrá!

Nagy úr az ablakban: – Házimunkások etetik őket.

Smasszerek kórusa: Halálkolbász, halálkolbász. Soha ne legyen vége. Olyan hosszúra töltjük. Mindenki kér belőle. Mindenki enni akar. Papírtálcán, ingyensörrel, hamm, hamm, hamm. Halálkolbászból van a kerítés. Halálkolbászból a fal. Halálkolbászból fonják a vasfüggönnyt. Halálkolbászból a kapu. Halálkolbász rajt' a lakat. Zabáljatok! Hamm, hamm, hamm.

Nyílik a cellaajtó. Musznyek őrnagy diadalmasan betrappol.

Musznyek őrnagy: – Mit mondtam?! Na mit?

Nagy úr lehuppan az ablakból, Czéfó Lackónak épp csak sikerül beállnia a falba.

Nagy úr: – Lesz konnektor?

Musznyek őrnagy: – Lesz megoldás. Szövetségben vagyunk, Nagy úr. Szövetségben! Nézze, mit szereztem. (Nagy gyertyát vesz elő a háta mögül.)

Nagy úr: – Hát ennél a szemem folyik ki, őrnagy úr.

Musznyek őrnagy: – Van terv. Hogyne volna. Mindig van. Tessék csak a munkasztalnál helyet foglalni, Nagy úr.

Nagy úr elhelyezkedik. Musznyek őrnagy nézegeti a lámpát.

Musznyek őrnagy: – Ez egy nagyon jó lámpa, Nagy úr. Szépen szórja a fényt.

Nagy úr: – Szépen. Csak én azt nem fogom látni.

Musznyek őrnagy: – Negyvenes körte van benne.

Nagy úr: – Tunggram. Egyesült Izzólámpa és Villamosság Rt.

Musznyek őrnagy: – Iparunk büszkesége.

Nagy úr: – 1896-ban jött létre.

Musznyek őrnagy: – De már rég mi fejlesztjük.

Nagy úr: – A forradalom idején ott alakult meg az első munkástanács, 1956. október 24-én, az Egyesült Izzóban.

Musznyek őrnagy: – Jó bemondás. Remélem, nem hallgatott ki minket senki. Akkor hamar befejezhetjük itt az ellenőrzést. Megerősödik a Csíder és még többet lop. Ezt akarja? Ebben a helyzetben? Nagy úr, nem látja, hogy merre akarunk haladni?

Nagy úr: – Ennél a fénynél?
Musznyek őrnagy: – Pont azt kell látnia, hogy nem lát. Ez a körte is csak negyvenes. Takarékoság van. De az ernyője az prima, Nagy úr.
Nagy úr: – A legprimább. Még 1930-ban készült.
Musznyek őrnagy: – Most meggyújtom a gyertyát. Így. Látja? Itt szereztem a börtönparancsnokságon.
Nagy úr: – Le kellett foglalni.
Musznyek őrnagy: – Nem akarták idadni, az igaz.
Nagy úr: – Nem akarták, hogy a rabok megtudják, hogy most már gyertya készül a magyar Izzólámpagyárban szovjet exportra.
Musznyek őrnagy: – Egy kis viaszt csöpögtetek a lámpa talpára, hogy biztosan álljon a gyertya, és ráállítom.
Nagy úr: – Megbirkózunk minden bajjal.
Musznyek őrnagy: – Erősebb a fénye ennek a gyertyának, mint a negyvenes körtének, Nagy úr! Az biztos. Az a mi szerencsénk, hogy az ernyő ilyen kiváló minőségű, primán szórja a fényt. Hova teszi a papírt, amikor dolgozik?
Nagy úr: – Ide.
Musznyek őrnagy: – Akkor ide a lámpát. Nézze, rávilágít!
Nagy úr: – Vagy ide.
Musznyek őrnagy: – A lámpát is arrébb igazítom.
Nagy úr: – Emide.
Musznyek őrnagy: – Tolom a lámpát tovább.
Nagy úr: – És ha itt?
Musznyek őrnagy: – Semmi gond, ballag a lámpa is, követi a munkát.
Nagy úr: – Tehetem följebb.
Musznyek őrnagy: – Akkor viszont el kell fordítani egy kicsit.
Nagy úr: – Teljesen szabadon lehet változtatni. Ide, oda, emide, följebb, tovább, vagy itt. És akár kezdek el előlről. Ott, itt, amott.
Musznyek őrnagy: – Megmutatjuk, hogy mit tudunk. Csak legyen szöfogatás. És akkor lesz itt hangulat. Ezt szeretné maga is. Igaz? Igaz.
Nagy úr: – Fogy a gyertya, őrnagy úr. És ahogy kisebbedik, úgy változik a fényforrás pozíciója. Ami csökkentőleg hat a fényerőre. Nagymértékben csökkentőleg.
Musznyek őrnagy: – A mérnök anyját neki! Ezt szeretem én magában, látja, amikor ilyen építően szól hozzá. Nem a jó bemondások. Hanem az ilyen hozzájárulások. Hát majd mindig alátesz valamit, ahogy kisebbedik, úgy legyen egyre nagyobb a fény. (Kimegy.)
Nagy úr: – A legrosszabb tulajdonságokat köllene magamban erősíteni. Akkor itt sokra vinném. Nagyon sokra.
Nagy úr az asztal fölött keresztet karcol a falba. Alá állítja az égő gyertyát, leül.
Nagy úr: – Ima börtönömben. (Keresztet vet.) Az Atya, a Fiú és a Szentlélek nevében. (Imára kulcsolja a kezét.) A Szentlélek oltalmát kérem. Azt kérem, hogy szabadon éljen a hitem, ne rácsok között. Azt kérem, hogy ne törjek meg. Ne itassa át lelkemet azoknak a helyeknek a mérge, ahol bezárva tartanak. Ne rontsa meg testemet ez a kényszerű állapot. Elmém tiszta maradjon, hogy a váratlan pil-

lanatokban, a nehéz helyzetekben képes legyek helyes döntéseket hozni. Istenem, segíts, hogy a bennem élő rosszat legyőzzem. Ne legyek megvehető se pénzzel, se előnyökkel, se csábító ígéretekkel. Imádkozom, Istenem, azoknak a hűséges magyaroknak a lelkéért, akiknek a kivégzési jegyzőkönyvét ezen az asztalon írták meg a hóhérok, miközben ők lógtak a bitón és orvos vizsgálta fehér köpenyben, hogy élnek-e még. Örök életet adj nekik, Uram. Add, hogy a közeledbe kerüljenek. Add, hogy a túlvilágon békét és fényt találjanak. Add Uram, hogy a kegyetlenség örökre tűnjön el a földről. A gyűjtőben az alsó csillagba voltak bezárva a halálraítéltek. Volt köztük egy tizenkilenc éves egyetemista lány. Megőszült. A magam szemivel láttam falhoz állítva, amikor beszélőre vittek. Ott állt. Mert ugye az orrával a falat köll verni. Másfél évig volt halálra ítélve, akkor kihirdették, hogy kegyelmet kapott, életfogytiglant. De mit jelentett neki az a másfél év? Egy tizenkilenc éves lánynak. Mit csinálhatott? Akármit, nincs jogom kegyetlennek lenni vele. Aki kegyetlen, az mindenre képes. Ők! Szeretik mondogatni, amikor vallatnak minket, hogy aki hazudik, az lop. Aki lop, az gyilkol. Nem így van. És mivel fokozza a tetteit az, aki gyilkol? Majd megtudom, ha kiszabadulok. Istenem, segítsd azt a leányt. Segítsd a kivégzettek itt maradt családját. Szüleiknek adj megnyugvást. Házastársuknak munkát, megélhetést. Ne megvetésben teljen az életük, hanem olyanokkal is találkozzanak, akik segítőkészek kezdet kezdetén nekik. Istenem, vigyázz a kivégzettek, a hősi halottak, az emigrációba kényszerítettek gyermekeire. Tanulhassanak akkor is, ha elzárják előlük az iskolát. Ne higgyék el azokat a hazugságokat, amelyeket hős apjukról, hős anyjukról, hős testvérükről mondanak nekik. Ne higgyék el, amit a forradalomról hazudnak nekik. De óvatlanok se legyenek. Készüljenek a jövőre és ép lélekkel jussanak át egy jobb világba. Istenem, add meg nekem, hogy minél hamarabb kiszabaduljak innen és segíthessem őket. Nekem nincs és már nem is lesz gyermekem. Pedig egy kislányra nagyon vágytam. Legyenek hát ők a gyermekeim. Anna, a feleségem, kilencéves volt az első világháború végén, amikor Vukovárról menekült a családjával a megmaradt Magyarországra, mert az édesapja, aki állomásfőnök volt a városban, nem tette le a hűségesküt az új jugoszláv államra. Gyönyörű házuk volt a Duna-parton. A teljes nincstelenségbe érkeztek. Mint sok ezer sors-társuk, ők is vagonlakók voltak. Nem lehetett a vagonot fűteni, Anna fölfázott és itt maradtunk utód nélkül. Én így is szeretem. Talán még jobban. Kitartok mellette. Kitart mellettem. Semmit nem adott el az otthonunkból abban a nehéz helyzetben, amibe került. Pedig mindenért fizetnie kell. Nem segítenek rajtunk ingyen. Segíts, Uram, hogy engedélyezzék a beszélőt. Nagyon szeretném látni őt. Mindig megígérik, hogy lesz beszélő. Bejöhethet látogatóba. De nem teljesítik ezt az ígéretüket se. Egyedül van otthon a megfélemlített városban, nagy szegénységben. Az emberek még az utcánkba is félnek bemenni. Félnek kifizetni neki azokat a munkadíjakat, amelyekkel az én korábban elvégzett munkámért tartoznak nekünk. Nem az a magyar ember, akinek úgy szereti hinni magát. Bárcsak az lehetne! Segíts ebben, Istenem. Segíts, hogy példát tudjak mutatni a barátaimnak és az ellenségeimnek.

Czéfó Lackó csöndben bejön.

Czéfó Lackó: – Ember, hogy ilyen szépen imádkozik maga.

Nagy úr: – Ez az oltárom. A kivégzettek asztala. Belekarcoltam a keresztet a falba. Ideképzelem Szűz Máriát, Krisztust, a Szentlelket. Itt a mennyország. (Visszateszi a gyertyát a lámpa talpára és elfújja.) Ennek itt a helye.

Czéfó Lackó: – Megverték egy rabot a múltkor, mert hangosan imádkozott.

Nagy úr: – Meghallották?

Czéfó Lackó: – Elárulták.

Nagy úr: – A besúgók. Azt hiszik, hogy előbb szabadulnak, azért csinálják. De sose fognak szabadulni. Szükség van itt a besúgóra.

Czéfó Lackó: – Azt mondták neki, hogy gondolatban se merjen imádkozni. Ha meglátják a pofáján, hogy azt csinálja, kilököik a szemét.

Nagy úr: – Békében az emlékezetet gyilkolják, háborúban az embert. Most az emlékezetet is, az embert is. A börtöntemplomot is összetörték. Az oltárt eltűzeltek. Az orgonát eltűzeltek.

Czéfó Lackó: – Maga mindent tud?

Nagy úr: – Nem.

Czéfó Lackó: – Amit a királyról mondott, az szép volt. Vadásztak, nyilaztak, mulattak. Ezt mind látta?

Nagy úr: – Mint a mennyországot.

Czéfó Lackó: – Hacsak úgy nem. Cigányok muzsikáltak nekik, ugye?

Nagy úr: – Nem tudom, hogy itt voltak-e már a cigányok.

Czéfó Lackó: – Mi mindig itt voltunk.

Nagy úr: – Hacsak úgy nem.

Czéfó Lackó: – Most dzsalok kifele.

Nagy úr: – Nehogy megfogják.

Czéfó Lackó: – Viszek egy biciglit Annának.

Nagy úr: – Annának? Az ki?

Czéfó Lackó: – Zefír Anna, a szép szeretőm.

Nagy úr: – A feleségem is Anna.

Czéfó Lackó: – Akkor megértheti. Köll neki egy szép bicigli. Már kinéztem.

Nagy úr: – Hol?

Czéfó Lackó: – Ott támaszkodik az eperfának a Csángur Miska udvarán a falunkban. Elhajtom én azt Annának. Börtönben vagyok, nem én vittem el. De ez se biztos. Máskor is láttak már olyan helyen, ahol sose jártam. Mindenre van tanú. De Annáért mindent megteszek.

Nagy úr: – Megismerik a biciklit.

Czéfó Lackó: – Cserélünk. Hoznak messziről másikat, ami meg a Csángur Miskától jön, az megy máshova.

Nagy úr: – Imádkozom magáért.

Czéfó Lackó: – Csak senki meg ne hallja.

Nagy úr: – Csak Isten. Meg azért a Csángur Miskáért is imádkozom. Hogy tudjon másikat venni. Sose hallottam a nevét.

Czéfó Lackó: – Ez orosz katona. Nem így hívják.

Nagy úr: – Hát hogy?

Czéfó Lackó: – Senki nem tudja. A háború alatt megsebesült a fronton. De nem nagyon. Addig küszött, hogy talált egy halott magyar katonát. Ez volt a Csángur

Miska. Ez az orosz elvette a ruháját, az igazolványát és kúszott tovább. Amíg a magyarok meg nem találták. Akkor elájult, hogy ne kelljen megszólalnia. Nem tudott még egy szót se magyarul. Már tud. Ordít örökké, hogy gép, gép, gép. Kulácki! Gépbe! Kuláckigépbekuláckigépbekbe! Főnök lett a gépállomáson.

Nagy úr: – Ügyes gazember.

Czéfó Lackó: – Hogy gyűjön rá a szerelem, oszt ne legyen kivel! Csórelte az egész életét. Én meg csak egy biciglit hajtok el. Dzsalizók is.

Nagy úr: – Annának kézcsókom.

Czéfó Lackó: – Ezt se mondták még neki.

Disznóvisítás, csörömpölés, rőfögés. Csíder parancsnok talicskát tolva, ordítva betörtet. A talicskán papírkötegek egymásra rakva. Czéfó Lackó eltűnik.

Csíder parancsnok: – Itt a dokumentáció!

Nagy úr: – Elégettük ezeket az iratokat.

Csíder parancsnok: – A valóságot most egybenézzük.

Nagy úr: – A szavazás...

Csíder parancsnok: – Siregjen!

Nagy úr: – A szavazási eredmény...

Csíder parancsnok: – Siregjen! Hogy körberöhögjem.

Nagy úr: – De...

Csíder parancsnok megmarkolja a gumibotját, csapkodja vele a tenyerét. A gumibotot a jelenet végéig a kezében fogja.

Csíder parancsnok: – Ellenszegül? Ússem?

Nagy úr: – A szavazás eredményének kihirdetése után ezt mind elégettük.

Csíder parancsnok: – Siregjen! Siregjen!

Nagy úr forog a saját tengelye körül.

Smasszerek kórusa: Sirgő-forgó élő sírkő, nincsen rajta a neve, ki se törődik vele.

Csíder parancsnok: – Állapotos tetű. Gyorsabban!

Smasszerek kórusa: Sirgő sírkő, forgó hulla, az élete egy nagy nulla, bruha, bruha, bruhaha. Körbeforogjon. Körberöhögjük.

Csíder parancsnok: – Még gyorsabban! Még gyorsabban!

Smasszerek kórusa: Körberöhögjük. Körbeforogjon.

Csíder parancsnok: – Jelentést!

Smasszerek kórusa: Sirgő-forgó élő sírkő, nincsen rajta a neve, nem nyugszik itt senki se. Sirgő sírkő, forgó hulla, az élete egy nagy nulla, körbeforogjon, körberöhögjük, bruha, bruha, bruhaha.

Csíder parancsnok: – Jelentést! (A gumibottal lökdösi Nagy urat, hogy gyorsítson a forgásán.) Jelentést!

Nagy úr: – 30 577-es számú polfogoly, Nagy István hatóságilag engedélyezett építésügyi szakértő, építésmérnök. Ellenőr. Tisztelettel. Még mindig ellenőr.

Csíder parancsnok: – Még mindig sireg. Sireg, sireg! Nem áll meg. Létszám! Létszám! Jelentés.

Nagy úr: – Létszám egy. Hiányzó nincs. Tisztelettel.

Csíder parancsnok: – Ez a baj, tisztelettel. Hogy nincs hiányzó. A cella üres. Maga lóg. Az asztalon meg írának a jegyzőkönyvet, hogy ámen, vége, bekrepált.

Nagy úr majdnem elesik.

Csíder parancsnok: – Szédül? Csak nézegesse az elégetett szavazólapjait. Mind itt van. A teljes dokumentáció. Én vagyok a főnök. Én ellenőrzök.

Nagy úr: – Az egészből csak egy jegyzőkönyv maradt.

Csíder parancsnok: – Jegyzőkönyv? Az meg pont nincs.

Nagy úr: – A bíróságon még megvolt.

Csíder parancsnok: – Hova lett?

Nagy úr: – Ott ezek nem voltak meg.

Csíder parancsnok: – Azóta sok minden történt. Új papírok, új eljárás. Megáll!

Nagy úr abba hagyja a forgást. Az asztali lámpa talpán meggyújtja a gyertyát.

Nagy úr: – Hogy jobban lásson, parancsnok úr.

Csíder parancsnok: – Földörzsöljük az ügyét és új ítélet lesz. Halálos. Maga lesz a sárga csikó. A maga vezetésével, sárga csikó 1956. november 1-jén választásokat tartottak a városban.

Nagy úr: – Mindenszentekkor. Nem választásokat, szavazást.

Csíder parancsnok: – Most is tagad. De majd kifényesedik, amit lehazudott, sárga csikó, hogy mi az, amit eltitkolt, mit hamisított meg és csilingelve szalad az akasztófa alá. Választási csalás, a demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés kezdeményezésének és vezetésének büntette. Kötél.

Nagy úr: – Semmiben nem csaltunk, senkit nem választottunk meg.

Csíder parancsnok: – Védekezik?

Nagy úr: – A négy koalíciós pártra szavazott a nép. A szavazással levezettem az indulatokat a városban, helyreállt a rend, a kommunista vezetőket megmen tettem a lincseléstől, a várost a vérfürdőtől.

Csíder parancsnok: – Nem is törődött semmi mással, csak hogy mentse a derék kommunisták drága életét.

Nagy úr: – Így is lehet mondani.

Csíder parancsnok: – Honnan vette a bátorságot, hogy szavazással bizonyítsa be, hogy senkinek se kell a kommunista párt?

Nagy úr: – Kellett. Kaptak négy százalékot.

Csíder parancsnok: – De ha én meg azt mondom, hogy meghamisította a szava zási eredményeket?

Nagy úr: – Azt maguk szokták.

Csíder parancsnok: – Maga mondta, hogy a szavazólapokat elégették. Akkor ez mi?

Nagy úr: – Azt mondja meg maga.

Csíder parancsnok: – Megmondom. Ez a nagy stóc a Független Kisgazda-, Földmunkás- és Polgári Pártra leadott tizenkétezer szavazat.

Nagy úr: – Ennyien szavaztak ránk.

Csíder parancsnok: – De ha én azt mondom, hogy ez mind hamis?

Nagy úr: – Mi a legbecsületesebben.

Csíder parancsnok: – Hiába védekezik. Könnyen el tudjuk érni, hogy a bírósá gon a mellét verve kiabálja, csaló vagyok, csaló vagyok.

Nagy úr: – Azt én tudom.

Csíder parancsnok: – Egy ilyen szavazás megszervezése legalább két év. Már 1954-ben szervezni kezdték az ellenforradalmat.

Nagy úr: – Egy nap alatt megszerveztük a szavazást. Még mindenki emlékezett a körzetekre.

Csíder parancsnok: – Miféle körzetekre?

Nagy úr: – Önállóság, önszervezés.

Csíder parancsnok: – Vagyis ellenforradalom.

Nagy úr: – Közigazgatás. Körzetekre osztottuk a várost és a tanyavilágot. Akkorákra, hogy könnyen elérjék egymást az emberek. Mert zsebre ment a szervezés. Semmi se volt a háború után. Sóhiányban só kellett a tartósításhoz. Szöveget szereztünk a javításokhoz. A salgótarjáni munkásoktól szemet a csépléshez.

Csíder parancsnok: – És hol van ebben a mi vezető szerepünk?

Nagy úr: – Arra semmi szükség.

Csíder parancsnok: – Mert ha maga jelöli ki, hogy kik legyenek a vezetők, az sokkal jobb, mintha mi mondjuk meg, ugye?

Nagy úr: – Én ugyan ki nem jelölök senkit.

Csíder parancsnok: – Maga volt az elnök, nem?

Nagy úr: – Többfordulós, titkos választószavazásokon kerültek élre a vezetők. Jelölőbizottság nélkül. Mert az már befolyásol, megmondja, ki legyen jelölt, ki meg ne. Hogy kiből lehet választani. A titkos jelöléshez minden tag kapott egy üres cédulát, amire titkosan fölírta annak a nevét, akire szavazott. Aki megkapta a szavazatok tíz százalékát, az jelölt lett. Aki nyolcvan százaléknál több szavazatot kapott, az már választott volt. Egy jelölt pedig, aki a legkevesebb szavazatot kapta, minden fordulóban kiesett. Mindezt addig folytattuk, amíg csak egy jelölt maradt, a győztes, a körzet vezetője. Az összes körzet összes vezetőjéből állt össze a nagyválasztmány, amely ugyancsak a közvetlen demokrácia módszerével választotta meg az elnökét és az alelnökeit. Önmagunk szerveztük a gazdálkodást, a munkát, az életünket.

Csíder parancsnok: – Ezért fogjuk fölhúzni. Ez az egész meg nem fog kelleni soha.

Nagy úr: – Fölhúzni, fölhúzni, fölhúzni. De unalmas.

Csíder parancsnok: – Engem majd szórakoztat. Kulák haszonlesők.

Nagy úr: – Ötvenhat karácsonyára az iskolásaink háromezer kiló élelmiszert küldtek ajándékba a pestszenzterzsébeti iskolásoknak meg a józsefvárosi Práter utcai általánosba.

Csíder parancsnok: – Az engedélyünk nélkül.

Nagy úr: – Még engedélyünk is volt.

Csíder parancsnok: – A kulák akkor is kulák, ha télapónak öltözik. Sült parasz-tok. Ülnek a kályhán, csudákoznak. Huj de süit!

Nagy úr: – Tizenhat vagon adományt szállítottunk a pestszenzterzsébeti Pacsirtatelep munkáscsaládjainak.

Csíder parancsnok: – Kíásták a dugizsirt, hogy a kispazda cimboráikat etessék. Le is kaptuk három hét múlva.

Nagy úr: – Pestszenzterzsébeten nincsenek kispazdák.

Csíder parancsnok: – Nem is lesznek. A maga pártjából nem lesz soha semmi, akármilyen világ jön. A szociáldemokratákból se. Hiába dumál. Hiába hamisította meg a választási eredményeket.

Nagy úr: – Nem voltak választások. Nem személyekre, hanem a négy koalíciós pártra szavaztunk. Csak hogy megmutassuk, melyik párthoz hogyan viszonyulnak az emberek. Melyik párté a hatalom. Tizenhatezren szavaztak. Tizenkétezer szavazó a Független Kisgazda-, Földmunkás- és Polgári Pártra voksolt. Kettőezernégyszázan a Szociáldemokrata Pártra. Kilencszázhatvanan a Nemzeti Parasztpártra. A kommunista párt annyi szavazatot se kapott, ahány tagja volt. Hatszáznegyvenen szavaztak az MDP-re. Négy százalék.

Smasszerek kórusa: Hahaha, hahaha, bruha, bruha, bruhaha.

Hull a szilva a fáról,
Behozzuk a tanyáról,
Rálépünk a ... körmire,
Belökjük a börtönbe,
A síttre, a síttre, a síttre,
Sose juthat kintre,
Sose jut majd kintre,
A síttről, a síttről, a síttről.

Hahaha, hahaha, bruha, bruha, bruhaha.

Csúder parancsnok: – Most is választás van, sárga csikó. Most is lehet szavazni. Ma adjuk el a hízott disznókat. Véletlenül eggyel többet hízlaltunk, mint ahány vevő van. Azt az egyet eladjuk szabadon, az árát meg eljuttatom a feleségének. Tudom, hogy milyen szegényen él, pedig gyerek sincs. Maguknak ne is legyen.

Nagy úr: – Hiába lengeti a kolbászt, engem nem fog beletölteni, tisztelettel.

Csúder parancsnok: – Maga olyan becsületes 30 577-es, hogy tényleg börtönben a helye. Mert ha kiszabadul, megdől a rendszer. De tudok én másképp is beszélni. Meglátja. (Kitolja a talicskáját.)

Smasszerek kórusa:

Megismerni a parasztot szétvert lábujjáról,
Összezúzott pofájáról, kiütött fogáról.

Heeej, élet-élet ávós élet, ez aztán az élet,
Gyere kislány gumibottal megkefélek téged.

Hüccs ki disznó a cellából! Csak a füled látszik,
Csontjaidon a vallatók zenekara játszik.

Heeej, élet-élet ávós élet, ez aztán az élet,
Gyere kislány gumibottal megkefélek téged.

Pipipipi, röfröfröf, több disznó lesz, mint ember,
Pipipipi, röfiröfi, ezt üzenjük szeretettel.

Musznyek őrnagy a kezében nagy papírköteggel beviharzik.

Musznyek őrnagy: – Itt a dokumentáció!

Nagy úr: – A beszélő, őrnagy úr, a feleségemmel?

Musznyek őrnagy: – Magának már 1945-ben be kellett volna lépni a kommunis-
ta pártba! Nagy elvtárs volna, nem Nagy úr. Egy ilyen becsületes ember.

Nagy úr: – Rég fölakasztottak volna.

Musznyek őrnagy: – Lent az udvaron tombol Csíder, hogy merészeli maga,
hogy nem fogadja el tőle a disznót. Mondja, mi választja el magát a kommunis-
táktól? Mitőlünk? Éntőlem, Nagy úr, mi választja el?

Nagy úr: – Isten. Ha maga hinne Istenben, sok mindent nem csinálna, amit
csinál. Ha maguk hinnének Istenben, akkor én nem lehetnék itt. Maga meg ott.

Musznyek őrnagy: – Meglesz a beszélő, engedélyeztetem. A következő helyre.

Nagy úr: – Az melyik lesz, őrnagy úr?

Musznyek őrnagy: – Na, csináljuk a dolgunkat. (Kiteregeti a papírokat.)

Nagy úr: – A gyertya már leégett, őrnagy úr.

Musznyek őrnagy: – Akkor sincs áramszünet! Nincs ám. Nem boszorkányság,
technika. (Az övén lógó rúdlámpát az asztali lámpára akasztja.) Na, nézzük!
A börtön tervrajza.

Nagy úr: – Az udvar.

Musznyek őrnagy: – A főkapu.

Nagy úr: – Azt keresem én, őrnagy úr, hogy ezen az alaprajzon a disznóólak
nincsenek föltüntetve. Ide kellett volna berajzolni őket.

Musznyek őrnagy: – Pontosan.

Nagy úr: – De az alaprajz szerint semmi sincs ott.

Musznyek őrnagy: – Semmi, tényleg semmi.

Nagy úr: – Pedig most is hallatszik, ahogy ott rőfögnek.

Musznyek őrnagy: – Amelyik a magáé lett volna, milyen bánatosan visít, hogy
nem köllött. De honnan tudja, hogy pontosan ott vannak?

Nagy úr: – Egy házimunkás mondta el nekem, hogy mi van az udvaron.

Musznyek őrnagy: – Gyorsan barátkozik. De nem eredményesen.

Nagy úr: – Még egy beszélőt se tudok elintéztetni.

Musznyek őrnagy: – Ahova az ólakat kellett volna berajzolni, ott mögöttük, látja
mi van?

Nagy úr: – A kerítés.

Musznyek őrnagy: – És még? Azt nem mondta el a házimunkása?

Nagy úr: – Keveset beszéltünk.

Musznyek őrnagy: – Csíder kaput vágatott oda!

Nagy úr: – Akkor kaput. Hamis a tervrajz. És mi lehet még? Takarmányraktár,
földolgozókonyha, füstölő...

Musznyek őrnagy: – A hízásra fogott süldőket azon a kapun hozza be, a kész-
árut ott viszi ki.

Nagy úr: – A disznók teljes szabadságban közlekednek. Bejönnek, fölhízlalják
őket, levágják és földolgozva indulás kifelé.

Musznyek őrnagy: – A börtön biztonsága veszélyben! (Kirohan.) Veszély!

Nagy úr: – Még a rúdlámpáját is elhagyta. Pedig attól sose válik meg.

Czéfó Lackó kiválik a homályból.

Nagy úr: – Örült a szeretője?

Czéfó Lackó: – Vót má' neki biciglije.

Nagy úr: – Zefír Anna, a szép szerető.

Czéfó Lackó: – Futottam is vissza. Még valami bajt csinál magának.

Nagy úr: – Már csináltam. Csíder, az a benga állat akart adni egy hízott disznót, de visszautasítottam.

Czéfó Lackó: – Ember, egy nagy, kövér bálót nem fogadott el? Dzsajok, elhozom!

Berúgják az ajtót. Smasszerek jönnek, hozzák vissza a priccset. Musznyek őrnagy maga előtt lökdösi Csíder volt parancsnokot. Czéfó Lackó eltűnik.

Nagy úr: – Csíder volt parancsnok nyoszolyája.

Musznyek őrnagy: – Ezen a priccsen fog megrohadni.

Csíder volt parancsnok: – Nincs hozzá joga!

Musznyek őrnagy: – Oda tegyék!

Csíder volt parancsnok: – Tiltakozom.

Nagy úr: – Vagy ide.

Musznyek őrnagy: – Rendkívüli állapot! Különleges megbízólevelem van a rendkívüli állapotokra. Átvettem a parancsnokságot.

Nagy úr: – Így túl közel van a lába a fejemhez. Vigyék amoda.

A smasszerek rohángásznak a priccsel.

Csíder volt parancsnok: – Kicsináltatom.

Musznyek őrnagy: – Gúzsba köttetem. A börtön tervrajzának meghamisítása. A börtönkerítés engedély nélküli átalakítása, megbontása. Annál a kiskapunál csak a disznógondozó házimunkások vannak, nem őrzi senki. Hányan szöktek már meg ott? Engedély nélküli építkezés a börtön területén. Folytatólagos illegális gazdasági tevékenység.

Csíder volt parancsnok: – Nem igaz. Kisvállalkozás! Nehéz lesz a szabadságvágyat kiirtani, de az ilyen kiskapukkal sikerülni fog. Dolgozó embereknek adom el a húst. Kiváló minőség, megfizethető ár. Állandó megrendelőim vannak. Ipari munkások, munkásörök, rendőrök, fizikai dolgozók, bányászok, olvasztárok. Akik megbecsülnek engem, a munkásmozgalom régi harcosát, a hústermelő parancsnokot. Nálam kiváló minőségű vörösárut kapnak. Kell a pénz. Három fiam van. Most is kereskedik az asszony. Kerekedik! Ezt akartam mondani. Kerekedik. Egy lány is jöhetne végre. Elvégeztem a Dzerzsinszkij ávosakadémiát. Ki legyen a vállalkozó, ha nem én, akire mindig lehet számítani? Az én beosztásomban ennyit csak lehet. És másokkal is jól teszek. Munkára nevelem a rabokat. Nyersen is liferálunk. A megbízható rabok végzik a házhoz szállítást. Mind visszajönnek. Idebent nálam jobban keresnek, mint odakint. Itt sokkal jobb nekik. Ők lesznek azok, akik nem is olyan soká Kádár elvtársat szabad választásokon is megválasztanak majd.

Musznyek őrnagy: – Nyerészkedés, gazdagodás. Örüljön, hogy ide zárattam. A többi zárkában megölnék. (Kimegy.)

Nagy úr: – Legyen maga a zárkafelelős.

Csíder volt parancsnok: – Nem maradok sokáig.

Nagy úr: – Én unom már. Takarít, jelent a parancsnoknak, amikor belép, parancsnok úrnak tisztelettel jelentem, zárkalétszám...

Csíder volt parancsnok: – Parancsnok? Ez a Musznyek? Nem fogja vinni semmi-re. Nem érti az idők szavát. Másképp lesz itt, nem úgy, ahogy ő hiszi. Kössünk

szövetséget. Az a kis nézeteltérés az elején már nem érdekes. Egy lett a sorsunk. Én is itt vagyok becsukva, a saját cellámba ráadásul. De egy perc és télak. Nálam vannak a kulcsok. Minden centimétert ismerek. Szökik velem? (Valahonnan a nadrágja szarából elővesz egy pisztolyt.) Ez a Musznyek még motozni se tud. Magánál jobb helyen lesz.

Nagy úr: – Nem használok fegyvert.

Csíder volt parancsnok elteszi a stukkert: – Okos. A maga tudása, az én elszántságom, és miénk a világ. Milyen szép lesz majd harminc-negyven év múlva visszaemlékezni. A budai hegyekben kibérelünk egy kertvendéglőt, sok virág, öreg fák. Meghívjuk a maga egyetemi évfolyamtársait, az én osztálytársaimat a Dzerzsinszkij ávosakadémiáról, unokák, dédunokák, lebilincselő történetek, nevetés.

Nagy úr: – Nem szököm. Fornszek Sándor negyvennyolcas huszárórnagy Kufsteinben...

Csíder volt parancsnok: – Fornszek? Az itt is van egy.

Nagy úr: – Van közük egymáshoz? Meg kéne tudni. Az én Fornszekemet, akiről beszélek, 1849 decemberében tizenöt év várfogságra ítélték. Néhány év múlva szóltak neki a kufsteini cellájában, hogy elengedik, mehet, amerre lát. Ezt a szégyent, kiáltotta. Hát mit követtem én el, hogy ezzel büntetnek? És nem volt hajlandó elhagyni celláját, hanem leülte a rá kiszabott tizenöt esztendő. Ha egyszer a császár bírái úgy ítélték, hogy ő akkorát vétett a császár ellen, hogy az tizenöt esztendei rabságot érdemel, akkor ő büszke arra, hogy a császárnak ekkorra borsot tört az orra alá, és esze ágában sincs elfogadni a gyűlölt és megvetett zsarnok kegyelmét.

Csíder volt parancsnok: – Hát akkor csak történészkedjen, léptem! (Hatalmas kulcsosomót vesz elő, kizár egy rejtett ajtót, elmegy. Az ajtó nyitva, a kulcs benne.)

Musznyek őrnagy, vállfán vadonatúj rabruhát hozva bevágódik.

Musznyek őrnagy: – Az új egyenruhája, Csíder! A régit elkobzom.

Nagy úr: – Pucolós.

Musznyek őrnagy: – Utána! (Ledobja a priccsre a rabruhát. Az asztali lámpáról leakasztja a rúdlámpát.) Fog még kelleni. (A nyitva maradt ajtón kirohan.)

Nagy úr utánaballag, bezárja az ajtót, elteszi a kulcsosomót: – Nehogy visszaszökjenek.

Czéfó Lackó belibben.

Czéfó Lackó: – Ember, hát ezek? Utánuk! Vissza, amit elcsórnak! (A falon át elrobog.)

Nagy úr: – Odakint épül a rabság. Önként csatlakoznak hozzá, és építik maguk körül a börtönfalat, kényelmesre a cellát. Szabad maradok. Nálam a kulcs.

Eltűnik A politikai foglyot ne csak őrizd, gyűlöld is! felirat.

A helyén ez világít:

Magyar Föld! Magyar Nép! Magyar Ifjúság! Ez a mi hitvallásunk!